

GABRIJELA ZEVIN

Sabrana dela
Ej Džej Fikrija

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Gabrielle Zevin

THE STORIED LIFE OF A. J. FIKRY

Copyright © 2014 by Gabrielle Zevin

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ovo je prozno književno delo. Imena, ličnosti, mesta i događaji plod su piščeve mašte. Svaka sličnost sa stvarnim ličnostima, živima ili mrtvima, događajima i mestima sasvim je slučajna.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mojim roditeljima,
koji su mi detinjstvo ispunili knjigama,
i dečaku koji mi je
pre svih ovih zima poklonio
Priče Vladimira Nabokova.

Dušo, hajde
da se volimo
sve dok postojimo
ti i ja.

Rumi

Sadržaj

PRVI DEO

Žrtveno jagnje.	13
Dijamant velik kao <i>Ric</i>	35
Sreća Roring Kempa	49
Kao breme na plećima	83
Teško je naći dobrog čoveka.	91
Slavna žaba skakač iz Okruga Kalaveras	129
Devojke u letnjim haljinama	157

DRUGI DEO

Razgovor s mojim ocem	171
Dan kao stvoren za banana-ribe	183
Izdajničko srce	193
Gvozdenuglavi	205
O čemu govorimo kad govorimo o ljubavi.	229
Knjižar	237

Izjave zahvalnosti249
O autorki251

PRVI DEO

Žrtveno jagnje

ROALD DAL, 1953.

Žena ubija muža zamrznutim jagnječim butom, a zatim „oružje“ uklanja tako što njime nahrani policajce. Dovoljno praktična Dalova žrtva, ali je Lambijasi postavio pitanje bi li prava domaćica uspešno pripremila jagnjeći but onako kako je opisano – to jest, ne odledivši ga, ne začinivši ga niti ga ostavivši u marinadi. Zar meso onda ne bi bilo tvrdo i neujednačeno ispečeno? Moja struka nije kuvanje (niti kriminal), ali ako osporiš tu pojedinost, čitava priča počinje da se raspliće. I pored ove primedbe, priča prolazi zbog jedne devojčice, koju poznajem, a koja je nekad davno volela dečju knjigu Džejms i džinovska breskva.

Ej Džej F.

Na trajektu što vozi od Hajanisa do ostrva Alis, Amelija Loman lakira nokte žutim lakom i, dok čeka da joj se lak osuši, pregleda beleške svog prethodnika. „*Ostrvo knjiga*, godišnja prodaja oko 350.000 dolara, od čega se veći deo zaradi u letnjim mesecima od turista“, piše Harvi Rouds. „Oko pedeset šest kvadratnih metara prodajnog prostora. Osim vlasnika nema stalno zaposlenih. Veoma mali odeljak dečjih knjiga. Zastupljenost na internetu u začetku. Slab rad na terenu. Zalihe ukazuju na književna dela, što je za nas dobro, ali Fikrijev ukus je vrlo specifičan, a bez Nik, ne može se računati da će on lično preporučivati knjige. Na njegovu sreću, *Ostrvo knjiga* je jedina knjižara u gradu.“ Amelija zeva – pomalo je mamurna – i pita se hoće li se isplatiti ovoliko dugo putovati zbog jedne probirljive male knjižare. Kad joj se osušio lak na nohtima, već je proradila njena neumorna vedra priroda: *Naravno da hoće!* Njena specijalnost su probirljive male knjižare i onaj naročit soj ljudi koji ih

vode. U njene sposobnosti se takođe ubraja istovremeno obavljanje nekolicine zadataka, biranje odgovarajućeg vina uz večeru (i prateća veština – nega prijatelja koji preteraju u piću), sobne biljke, životinje lutalice i ostali izgubljeni slučajevi.

Dok izlazi s trajekta, zvoni joj telefon. Ne prepoznaje broj – od njenih prijatelja više niko ne upotrebljava telefon kao telefon. Ipak, raduje je taj poziv i ne želi da postane jedna od onih ljudi koji smatraju da se dobre vesti mogu dobiti samo kad se poziv očekuje i kad zove neko poznat. Ispostavlja se da je zove Bojd Flanagan, treći muškarac koga je upoznala preko interneta i s kojim je izlazak bio propast – pre šest meseci izveo ju je u cirkus.

„Pre nekoliko nedelja sam pokušao da ti pošaljem poruku“, kaže. „Jesi li je dobila?“

Odgovara mu da je nedavno promenila posao, pa su joj telefoni promenjeni. „Takođe sam razmišljala je li zaista za mene to izlaženje s muškarcima koje upoznam preko interneta.“

Bojd, čini se, ne čuje ovaj poslednji deo. „Hoćeš li da izađemo opet?“, pita.

Njihov izlazak. Isprva je neobičan izlazak u cirkus prikrilo činjenicu da nemaju ništa zajedničko. Do kraja večere otkrilo se da se ne slažu ni u čemu. Možda je to trebalo da bude očigledno još kad nisu uspeli da se slože šta da naruče za predjelo ili kad je, pošto im je posluženo glavno jelo, priznao da ne voli „stare stvari“ – antikvitete, kuće, pse, ljude. Ipak, Amelija sebi nije dozvolila da bude sasvim sigurna sve do deserta, kad ga je upitala koja je knjiga najviše uticala na njegov život, a on odgovorio *Osnovi računovodstva, Drugi deo*.

Nežno mu kaže da ipak ne bi ponovo izašla s njim.

Čuje kako Bojd diše, uzbuđeno i nepravilno. Brine se da se on ne rasplače. „Jesi li dobro?“, pita ga.

„Ne ponašaj se snishodljivo prema meni.“

Amelija zna da treba da prekine vezu, ali ne čini to. Negde priželjkuje priču. Čemu loši izlasci ako ne da bi se zabavne anegdote prepričavale prijateljima? „Molim?“

„Primetićeš da te nisam zvao odmah, Amelija“, kaže. „Nisam te nazvao jer sam upoznao nekog boljeg, a kad to nije uspelo, odlučio sam da ti pružim još jednu priliku. Dakle, nemoj misliti da si superiorna. Imaš pristojan osmeh, to ti priznajem, ali su ti zubi preveliki, kao i dupe, i nije ti više dvadeset pet iako piješ kao da jeste. Poklonjenom konju se ne gleda u zube.“ Poklonjeni konj počinje da plače. „Izvini. Zaista mi je žao.“

„U redu je, Bojde.“

„Šta meni nedostaje? Lepo smo se proveli u cirkusu, zar ne? A i ja nisam tako loš.“

„Bio si sjajan. Cirkus je bio vrlo zanimljiva ideja.“

„Ali mora postojati razlog što ti se ne dopadam. Budi iskrena.“

Sada već ima mnogo razloga zbog kojih joj se ne dopada. Amelija odabira jedan. „Sećaš se kad sam ti rekla da radim u izdavaštvu, a ti si kazao da ne čitaš mnogo?“

„Ti si snob“, zaključuje on.

„Po nečemu možda i jesam. Slušaj, Bojde, na poslu sam. Moram da prekinem.“ Amelija prekida vezu. Nije sujetna kad je u pitanju njen izgled i svakako ne drži do mišljenja Bojda Flanagana, koji ionako nije zapravo razgovarao s njom. Ona je samo njegovo najnovije razočaranje. I ona je imala takvih razočaranja.

Trideset jedna joj je godina i misli da je dosad trebalo da sretne nekog.

A ipak...

Amelija, koja u svemu vidi vedru stranu, veruje da je bolje biti sam nego s nekim ko nije istog senzibiliteta i nema ista interesovanja. (*I jeste bolje, zar ne?*)

Njena majka kaže da Amelija zbog romanâ ne pruža priliku stvarnim muškarcima. Ova primedba vređa Ameliju jer to podrazumeva da ona samo čita knjige o klasičnim romantičnim junacima. Nema ništa protiv romana s romantičnim junakom tu i tamo, ali njen čitalački ukus daleko je raznovrsniji od toga. Štaviše, obožava lik profesora Hamberta Hamberta, ali prihvata činjenicu da ga ne bi stvarno poželeva za životnog partnera, mladića ili čak i površnog poznanika. Isto misli i o Holdenu Kolfildu, i gospodi Ročesteru i Darsiju.

Natpis iznad trema ljubičaste viktorijanske zgrade izbledeo je i Amelija umalo da prođe pored njega.

OSTRVO KNJIGA

**Od 1999. ekskluzivni dobavljač
lepe književnosti na ostrvu Alis**

Nijedan čovek nije ostrvo; svaka knjiga je jedan svet

Unutra jedna tinejdžerka sedi uz blagajnu i čita novu zbirku priča Alis Manro. „Kakva je?“, pita Amelija. Amelija obožava Manroovu, ali osim na odmoru, retko ima vremena da čita knjige koje nisu na spisku.

„To je za školu“, odgovara devojka kao da to kazuje sve.

Amelija se predstavlja kao agent prodaje izdavačke kuće *Najtli pres*, a tinejdžerka, i ne dižući pogled s knjige, neodređeno pokazuje iza sebe. „Ej Džej je u svojoj kancelariji.“

Teturave gomile promotivnih primeraka i probnih otisaka knjiga stoje duž hodnika, i Amelija oseća uobičajeni nagoveštaj očaja. U velikoj torbi što joj se useca u rame još je nekoliko dodataka Ej Džejovim gomilama i katalog ostalih knjiga koje treba da pokuša da mu proda. Amelija nikad ne laže o knjigama u svom katalogu. Nikad ne kaže da joj se knjiga sviđa ako joj se ne sviđa. Obično može da nađe pokojnu dobru reč za knjigu, a ako ne može za samu knjigu, onda za korice ili makar za piščevu veb-stranicu. *I zato me dobro plaćaju*, povremeno se Amelija šali sama sa sobom. Zarađuje trideset sedam hiljada dolara godišnje uz mogućnost bonusa, mada niko ko se bavi njenim poslom već dugo nije dobio bonus.

Vrata kancelarije Ej Džej Fikrija su zatvorena. Na pola puta do njih Amelija rukavom zakači jednu od gomila, pa se stotinu knjiga, a možda i više, obori na pod uz užasan tresak. Vrata se otvaraju i Ej Džej Fikri gleda na oborene knjige pa na tamnoplavu orijašicu koja izbezumljeno pokušava da ponovo naslaže knjige. „Ko ste, dođavola, vi?“

„Amelija Loman.“ Naslaže još deset knjiga i pola ih se sruši.

„Ostavite to“, zapoveda Ej Džej. „Složene su određenim redom. Tako nećete učiniti ništa. Molim vas, idite.“

Amelija stoji. Najmanje je deset centimetara viša od Ej Džej. „Ali imamo sastanak.“

„Nemamo sastanak“, kaže Ej Džej.

„*Imamo*“, uporna je Amelija. „Prošle nedelje sam vam poslala imejl u vezi sa zimskim katalogom. Rekli ste da mogu doći ili u četvrtak ili u petak po podne. Odgovorila sam da ću doći u četvrtak.“ Prepiska jeste bila kratka, ali Amelija zna da nije izmišljena.

„Vi ste agent?“

Amelija s olakšanjem klima glavom.

„I koji to beše izdavač?“

„*Najtli*.“

„*Najtli pres* zastupa Harvi Rouds“, odgovara Ej Džej. „Kad ste mi prošle nedelje poslali imejl, mislio sam da ste Harvijeva pomoćnica ili nešto slično.“

„Ja sam zamenila Harvija.“

Ej Džej duboko uzdiše. „U koje preduzeće je otišao Harvi?“

Harvi je mrtav, a Amelija načas pomišlja da se grubo našali i kaže da je zagrobni život novo preduzeće u kojem radi Harvi. „Mrtav je“, kaže otvoreno. „Mislila sam da ste čuli.“ Skoro svi njeni klijenti već su saznali. Harvi je bio legenda, u meri u kojoj agent prodaje može da bude legenda. „Čitulju je objavilo glasilo ABA, a možda i *Pablišers vikli*“, kaže kao da se izvinjava.

„Ne pratim mnogo novosti iz izdavaštva“, odvrća Ej Džej. Skida debele crne naočari i dugo ih briše.

„Žao mi je ako to predstavlja udarac za vas.“ Amelija spušta dlan na Ej Džejovu ruku, ali on je strese.

„Šta to mene briga? Jedva sam ga i znao. Viđao sam ga triput godišnje. A to nije dovoljno da bih ga nazvao prijateljem. A i kad god smo se videli, pokušavao je da mi proda nešto. To nije prijateljstvo.“

Amelija shvata da Ej Džej nije raspoložen da sluša o zimskom katalogu. Treba da dođe neki drugi put. Ali onda pomisli na dvočasovnu vožnju do Hajanisa, osamdesetominutnu vožnju trajektom do Alisa i red vožnje posle oktobra kad trajekti ne idu redovno. „Pošto sam ovde“,

kaže Amelija, „možemo li da prođemo kroz naslove koje je *Najtli* pripremio za zimu?“

Ej Džejeva kancelarija je ostava. Nema prozora, nema slika na zidu, nema porodičnih fotografija na radnom stolu, nema drangulija, nema načina da se pobegne. U kancelariji se nalaze knjige, jeftine metalne police, onakve kakve se obično viđaju u garažama, ormar za spise i prastari računar, moguće iz dvadesetog veka. Ej Džej joj ne nudi nikakav napitak i Amelija mu ga i ne traži iako je žedna. Sklanja knjige sa stolice i seda.

Amelija prelazi na zimski katalog. To je najmanji katalog te godine i po veličini i po očekivanjima. Nekoliko značajnih (ili makar perspektivnih) novih autora, ali izuzev njih, tu su knjige za koje izdavač i ne očekuje da će postići komercijalni uspeh. Uprkos tome, Ameliji se „zime“ često najviše dopadaju. To su gubitnici, uspavljavači, oni s malim izgledima za uspeh. (Ne treba mnogo mašte da bi se shvatilo da ona upravo tako misli i o samoj sebi.) Za kraj ostavlja svoju omiljenu knjigu, memoare osamdesetogodišnjaka, večitog neženje koji se oženio u sedamdeset osmoj. Njegova izabranica umire dve godine nakon venčanja u osamdeset trećoj godini. Od raka. Prema njegovoj biografiji, pisac je radio kao novinar koji je o nauci pisao za raznorazne novine Srednjeg zapada i piše precizno, zabavno i nimalo sentimentalno. Amelija je nekontrolisano plakala čitajući knjigu u vozu od Njujorka do Providensa. Amelija zna da je *Kasno sazreo* mala knjiga i da opis zvuči pomalo otrcano, ali je sigurna da bi se ljudima dopala kad bi joj pružili priliku. Amelija iz iskustva zna da bi se problemi uglavnom rešavali da ljudi samo probaju više stvari.

Amelija je u pola opisa knjige *Kasno sazreo* kad Ej Džej stavi ruku na sto.

„Nešto nije u redu?“, pita Amelija.

„To nije za mene“, kaže Ej Džej.

„Samo pročitajte prvo poglavlje.“ Amelija mu gura probni otisak u ruke. „Znam da ta tema može biti neverovatno banalna, ali kad vidite kako je napis...“

Prekida je: „To nije za mene.“

„U redu, onda ću vam pričati o nečem drugom.“

Ej Džej udahne duboko. „Delujete kao fina mlada žena, ali vaš prethodnik... Stvar je u tome što je Harvi poznao moj ukus. Imao je isti ukus kao ja.“

Amelija spušta probni otisak na sto. „Volela bih da mi pružite priliku da upoznam vaš ukus“, kaže osećajući se pomalo kao glumica u porniću.

On promrmlja nešto nerazgovetno. Amelija misli da je rekao: „Čemu sve to?“, ali nije sigurna.

Amelija zatvara *Najtlijev* katalog. „Gospodine Fikri, samo mi, molim vas, recite šta vam se dopada.“

„Dopada“, ponavlja s gađenjem. „A da vam kažem šta mi se ne dopada? Ne volim postmodernu, postapokaliptički milje, autotanatografije ni magijski realizam. Retko reagujem na navodno umešna formalna sredstva, višestruke fontove, fotografije tamo gde ne treba da budu – uglavnom na bilo kakve smicalice. Smatram da je neukusno pisati izmišljena dela o holokaustu ili o bilo kojoj velikoj svetskoj tragediji – samo dokumentarna literatura, molim vas. Ne volim žanrovske zbrke *à la* umetnički detektivski roman ili umetnička fantastika. Umetnička književnost treba da bude umetnička, a žanrovska – žanrovska, i njihovim mešanjem retko se izrodi

nešto zadovoljavajuće. Ne volim dečje knjige, naročito ne o siročićima, i ne volim da svoje police zatrpavam literaturom za mladež. Ne dopada mi se ništa što ima više od četiristo strana ili manje od sto pedeset strana. Odvratni su mi romani koje profesionalni pisci pišu za televizijske rijaliti zvezde, slikovnice poznatih ličnosti, memoari sportista, izdanja koja se prodaju nakon što je snimljen film, reklamni materijal i – pretpostavljam da je izlišno i reći – vampiri. Retko prodajem nove pisce, žensku literaturu, poeziju i prevode. Ne bih držao serijale, ali to iziskuju moji troškovi. Što se vas tiče, ne morate da mi pričate o 'narednim velikim serijalima' dok ne dospeju na listu najprodavanijih knjiga *Njujork tajmsa*. A iznad svega, gospođice Loman, tanušne memoare starčića čije su staričice umrle od raka smatram potpuno nepodnošljivim. Ma koliko da agent prodaje tvrdi da su dobro napisani. Ma koliko primeraka obećate da ću prodati na Dan žena.“

Amelija crveni, ali ne od neprijatnosti već od besa. Slaže se s delom onoga što je rekao Ej Džej, ali njegov nastup je nepotrebno uvredljiv. *Najtli pres* čak i ne prodaje polovinu takvih knjiga. Proučava ga. Stariji je od Amelije, ali ne mnogo, ne više od deset godina. Isuviše je mlad da bi mu se dopadalo toliko malo toga. „Šta vam se dopada?“, pita ga.

„Sve ostalo“, kaže. „Takođe priznajem povremenu slabost prema zbirkama kratkih priča. Mada ih kupci nikad ne kupuju.“

U Amelijinom katalogu postoji samo jedna zbirka kratkih priča, novi pisac. Amelija nije pročitala čitavu zbirku, a u nedostatku vremena verovatno i neće, ali joj se dopala prva priča. Učenici šestog razreda iz Amerike i

iz Indije učestvuju u međunarodnom programu dopisivanja. Narator je indijski dečak u američkom razredu koji Amerikancima stalno pruža komična pogrešna tumačenja indijske kulture. Amelija se nakašlje da pročisti i dalje suvo grlo. „*Godina kad je Bombaj postao Mumbai*. Mislim da će biti naročito zanim...“

„Ne“, kaže on.

„Nisam vam još ni rekla o čemu je.“

„Naprosto ne.“

„Ali zašto?“

„Ako ste iskreni prema sebi, priznaćete da mi o toj knjizi govorite samo zato što imam indijske krvi i mislite da će me to naročito zanimati. Jesam li u pravu?“

Amelija zamišlja kako mu prastari računar razbija o glavu. „Govorim vam o ovoj knjizi zato što ste rekli da volite kratke priče! A ovo je jedina zbirka koju imam u katalogu. I“ – sada laže – „divna je od početka do kraja. Iako je debitantska knjiga.

I znate šta još? Obožavam debitantske knjige. Volim da otkrivam nešto novo. To je delom i razlog što se bavim ovim poslom.“ Amelija ustaje. Tutnji joj u glavi. Možda zaista previše pije? Tutnji joj u glavi i lupa joj srce. „Želite li moje mišljenje?“

„Ne baš“, kaže. „Koliko vam je godina, dvadeset pet?“

„Gospodine Fikri, ovo je lepa knjižara, ali ako nastavite da razmišljate ovako ovako ovako“ – mucala je kao dete i sada joj se to povremeno dogodi kad se uzbudi; nakašlje se – „ovako nazadno, *Ostrvo knjiga* neće opstati dugo.“

Amelija stavlja primerak knjige *Kasno sazreo* i zimski katalog na njegov sto. Dok odlazi, spotiče se preko knjiga u hodniku.

Sledeći trajekt je tek za jedan sat, pa lagano šeta gradom. Ispred Američke banke nalazi se bronzana ploča u spomen na leto koje je ovde proveo Herman Melvil u vreme kad se u toj zgradi nalazila krčma *Alis*. Vadi telefon i slika samu sebe pored ploče. *Alis* je sasvim lepo mesto, ali pretpostavlja da neće imati razloga da uskoro opet dođe.

Šalje poruku svom šefu u Njujorku: *Izgleda da neće biti narudžbina iz Ostrva.* ☹

Šef odgovara: *Ne sekiraj se. To je mali klijent i Ostrvo najviše naručuje pred leto kad stižu turisti. Tip koji vodi knjižaru jeste čudan, ali i Harvi je uvek imao mnogo više sreće s prolećnim i letnjim katalogom. Imaćeš je i ti.*

U šest sati Ej Džej kaže Moli Klok da ide. „Kakva je nova Manro?“, pita je.

Moli zakuka. „Zašto me svi danas to pitaju?“ Misli samo na Ameliju, ali Moli obožava da preteruje.

„Valjda zato što je čitaš.“

Moli opet zakuka. „Dobro. Ljudi su, ne znam, ponekad previše ljudi.“

„Mislim da Manroova to i hoće da naglasi“, kaže on.

„Ne znam. Više mi se sviđa ono pre. Vidimo se u ponedeljak.“

Nešto će se morati učiniti sa Moli, misli Ej Džej dok okreće znak da je knjižara zatvorena. Izuzev što voli da čita, Moli je zaista loša knjižarka. No radi samo honorarno, a takva je gnjavaža obučavati nekog novog, i ona barem ne krade. Nik ju je zaposlila – mora da je videla nešto u mrzovoljnoj gospođici Klok. Možda će narednog leta Ej Džej smoći snage da otpusti Moli.

Ej Džej izbacuje napolje preostale mušterije (užasno ga nervira grupa studenata organske hemije koji nisu kupili ništa, ali još od četiri sata kampuju među časopisima – prilično je siguran da je upravo jedan od njih zapužio nužnik), a onda sređuje račune, zadatak depresivan baš kao što i zvuči. Najzad odlazi u potkrovlje gde se nalazi stan u kojem živi. U mikrotalasnu pećnicu ubacuje zamrznuti vinalu.* Na kutiji piše da treba da se greje devet minuta. Dok stoji tu, misli na devojkicu iz *Najtlija*. Izgledala je kao da je stigla iz Sijetla devedesetih godina u onim kaljačama s ukrasima u obliku sidra, cvetnoj bapskoj haljini, mekom bleđučkastom džemperu, s kosom do ramena koja izgleda kao da ju je u kuhinji šišao dečko. Devojka? Dečko, zaključuje. Pomišlja na Kortni Lav kad je bila udata za Kurta Kobejna. Odlučne ružičaste usne govore: *Niko ne može da me povredi*, ali nežne plave oči kažu: *Da, ti možeš i verovatno hoćeš*. Rasplakao je tu devojkicu nalik velikom maslačku. *Svaka čast, Ej Džej*.

Miris vinalua je sve jači, ali po časovniku ostalo je još sedam i po minuta.

Želi da radi nešto. Nešto fizički, ali ne previše naporno.

Odlazi u podrum da složi kutije od knjiga. Seče ih nožem. Izravna. Slaže. Seče. Izravna. Slaže.

Ej Džej se kaje što se onako poneo prema devojkicu iz *Najtlija*. Nije ona kriva. Neko je trebalo da mu kaže da je Harvi Rouds umro.

Seče. Izravna. Slaže.

Neko mu je verovatno i rekao. Ej Džej samo letimice čita imejlove, nikad se ne javlja na telefon. Je li bila

* Veoma popularno indijsko jelo, pikantan mesni kari. (Prim. prev.)

sahrana? Ej Džej ionako ne bi otišao. Jedva je i poznavao Harvija Roudsa. *Očigledno.*

Seče. Izravna. Slaže.

A ipak... U poslednjih pet-šest godina proveo je sate i sate s tim čovekom. Razgovarali su jedino o knjigama, a šta je u životu ličnije od knjiga?

Seče. Izravna. Slaže.

I koliko se retko nađe osoba koja ima isti ukus kao i vi? Jedan jedini put su se posvađali zbog Dejvida Fostera Volasa. Bilo je to u vreme Volasovog samoubistva. Ej Džej je smatrao da su poštovanja pune slavopojke bile nepodnošljive. Čovek je napisao jedan pristojan (iako snishodljiv i predugačak) roman, nekoliko tek umereno oštroumnih eseja i ništa više.

„*Beskrajna šala* je remek-delo“, rekao je Harvi.

„*Beskrajna šala* je test izdržljivosti. Uspeš da je pročitaš i nema ti druge nego da kažeš da ti se dopada. U suprotnom, moraš da se pomiriš sa činjenicom da si upravo protraćio čitave nedelje života“, usprotivio se Ej Džej. „Stil, bez suštine, prijatelju moj.“

Harvi se zacrveneo u licu dok se naginjao preko stola. „Kažeš to za svakog pisca koji se rodio iste decenije kad i ti!“

Seče. Izravna. Slaže. Veže.

Dok se vrati na sprat, vinalu se ohladio. Ako ga ponovo podgreje u onoj plastičnoj posudi, verovatno će na kraju dobiti rak.

Odnosi plastični poslužavnik na sto. Prvi zalogaj je vreo. Drugi zalogaj je zamrznut. Vinalu za Medu i vinalu za

Meće.* Zavitla poslužavnik u zid. Koliko je malo značio Harviju i koliko je mnogo Harvi značio njemu.

Nevolja samačkog života jeste u tome što je prisiljen da nered koji napravi mora da počisti sam.

Ne, prava nevolja samačkog života jeste u tome što niko ne mari kad te nešto potrese. Niko ne mari što je tridesetdevetogodišnji muškarac poput dvogodišnjeg deteta zavitlao plastičnu posudu s vinaluom na drugi kraj sobe. Sipa sebi čašu merlota. Stavlja stolnjak na sto. Ulazi u dnevnu sobu. Otključava klimatizovanu staklenu kutiju i iz nje vadi *Tamerlana*. Vraća se u kuhinju, stavlja *Tamerlana* za suprotnu stranu stola, namešta ga na stolicu gde je nekad sedela Nik.

„Uzdravlje, govno jedno“, kaže tankoj knjižici.

Ispija vino. Sipa još jednu čašu, a kad popije i nju, obećava sebi da će čitati knjigu. Možda neku staru omiljenu poput *Stare škole* Tobajasa Volfa, mada bi mu bilo korisnije da pročita nešto novo. O čemu je pričala ona budalasta zastupnica? *Kasno sazreo* – fuj. Zaista je i mislio ono što je rekao. Nema ničeg goreg od sladunjavih memoara udovaca. Naročito ako je čovek udovac kao što je Ej Džej poslednji dvadeset i jedan mesec. Zastupnica je nova – nije ona kriva što ne zna za njegovu dosadnu ličnu tragediju. Bože, koliko mu nedostaje Nik. Njen glas i njen vrat, čak i njeni pazusi. Bili su hrapavi kao mačji jezik, a krajem dana su mirisali kao mleko tik pre no što se usiri.

Tri sata kasnije zaspiva za stolom. Visok je svega sto sedamdeset i ima šezdeset tri kilograma, a nije se okrepio

* Aluzija na priču *Zlatokosa i tri medveda* Roberta Saudija (1774-1843). (Prim. prev.)

čak ni smrznutim vinaluom. Večeras neće nimalo smanjiti gomilu koju treba da pročita.

„Ej Džej“, šapuće Nik. „Idi u krevet.“

Napokon sanja. Jedina svrha sveg onog pića jeste da stigne do ove tačke.

Nik, duh njegove žene koji se rađa iz pijanih snova, pomaže mu da ustane.

„Sram te bilo, štreberu. Znaš?“

Klima glavom.

„Smrznuti vinalu i crno vino od pet dolara.“

„Poštujem stare običaje.“

On i duh se odvlače u spavaću sobu.

„Čestitam, gospodine Fikri. Pretvaraš se u pravog alkoholičara.“

„Izvini“, kaže. Ona ga spušta u krevet.

Smeđa kosa joj je kratka, kao u dečaka. „Ošišala si se“, kaže. „Čudno.“

„Danas si bio užasan prema onoj devojci.“

„To je bilo zbog Harvija.“

„Očigledno“, uzvraća mu.

„Ne volim kad ljudi koji su te poznavali umru.“

„Zato i nećeš otpustiti Moli Klok?“

Klima potvrdno.

„Ne možeš više ovako.“

„Mogu“, kaže Ej Džej. „Mogao sam i dosad. Moći ću.“

Ljubi ga u čelo. „Hoću da kažem, ne želim da živiš ovako.“

Nik nestaje.

Za nesreću niko nije bio kriv. Vozila je nekog pisca kući nakon popodnevne tribine. Verovatno je vozila brzo da bi

stigla na poslednji trajekt koji prevozi kola na Alis. Moguće da je skrenula da ne bi udarila u jelena. Moguće i da je zbog masačusetskih puteva zimi. Ko će znati. Policajac u bolnici pitao je da li je bila suicidalna. „Nije“, rekao je Ej Džej. „Ni najmanje.“ Bila je u drugom mesecu trudnoće. Nisu rekli još nikom. I ranije je bilo razočaranja. Dok je stajao u čekaonici pred mrtvačnicom, žalio je što nikom nisu kazali. Barem bi nakratko bilo sreće pre no što je nastupio ovaj period... Još nije znao kako da nazove ovo. „Ne, nije bila suicidalna.“ Ej Džej je zastao. „Bila je loš vozač, ali je mislila da nije.“

„Da“, rekao je policajac. „Niko nije kriv.“

„Ljudi vole da to kažu“, odgovara Ej Džej. „Ali to jeste bila nečija greška. Bila je njena greška. Kakvu je glupost napravila. Kakvu melodramatičnu glupost. Kakav potez, Nik, kao iz romana Danijele Stil! Da je ovo roman, sad bih prestao da ga čitam. Zavitlao bih ga na drugi kraj sobe.“

Policajac (koji nije čitao mnogo izuzev tu i tamo poneki krimić Džefrija Divera na odmoru) pokušao je da razgovor vrati u stvarnost. „Tako je. Vi imate knjižaru.“

„Moja žena i ja“, odgovorio je bez razmišljanja Ej Džej. „O, bože, upravo sam napravio onu glupost kao lik koji zaboravi da mu je supruga umrla i slučajno kaže 'mi'. Pravi kliše. Policajče“ – zastao je da pročita ime s policajčeve značke – „Lambijasi, vi i ja smo likovi u lošem romanu. Zna li to? Kako smo se, dođavola, našli ovde? Verovatno mislite: 'Siroti čovek', i večeras ćete čvrsto zagrliti svoju decu jer tako čine likovi u ovakvim romanima. Zna li na kakve knjige mislim, je li? Na onu vrstu uspešne književnosti koja, na primer, prati neki nevažan epizodni lik neko vreme pa deluje foknerovski i opširno. Vidi kako autor

brine o malom čoveku! O običnom čoveku! Kako je ona ili on sigurno širokih nazora! Čak i vaše ime. Policajac Lambijasi je savršeno ime za banalnog masačusetskog policajca. Jeste li rasista, Lambijasi? Jer lik kao vaš mora biti rasista.“

„Gospodine Fikri“, rekao je policajac Lambijasi. „Mogu li da nazovem nekog vama bliskog?“ Bio je dobar policajac, sviknut na raznorazne reakcije ožalošćenih. Stavio je ruku na Ej Džejovo rame.

„Da! Tačno tako, policajče Lambijasi, u ovom trenutku treba da uradite upravo to! Izvrsno igrate svoju ulogu. Zna li šta udovac sad treba da uradi?“

„Da nazove nekog“, rekao je policajac Lambijasi.

„Da, verovatno je tako. Već sam telefonirao svastici i pašenogu.“ Ej Džej je klimnuo glavom. „Da je ovo kratka priča, vi i ja bismo dosad završili. Mali ironični preokret i gotovo. Zato u svetu proze ništa nije otmenije od kratke priče, policajče Lambijasi.

Da je ovo napisao Rejmond Karver, ponudili biste mi nekakvu slabu utehu, tama bi pala i svemu ovome bio bi kraj. Ali ovo... meni ipak više liči na roman. Emotivno, hoću da kažem. Trebaće mi neko vreme da to prihvatim. Zna li?“

„Nisam siguran da znam. Nisam čitao Rejmonda Karvera“, kazao je policajac Lambijasi. „Meni se dopada Linkoln Rajm. Je li vam poznat?“

„Kvadrilegični kriminolog. Pristojno je napisano za taj žanr. A jeste li čitali neke kratke priče?“ upitao je Ej Džej.

„Možda u školi. Bajke. Ili, ovaj, *Crveni poni*? Mislim da se od mene očekivalo da pročitam *Crvenog ponija*.“

„To je novela“, rekao je Ej Džej.

„O izvinite. Ja sam... Čekajte, bila je neka s policajcem, sećam je se iz srednje škole. Neki dobar krimić, što je, pretpostavljam, i razlog što je pamtim. Policajca ubije njegova žena. Oružje je goveđa polutka koju žena posle servira drugim...“

„Žrtveno jagnje“, kazao je Ej Džej. „Priča se zove *Žrtveno jagnje*, a oružje je jagnjeći but.“

„Da, tako je!“ Policajac je oduševljen. „Vi znate svoj posao.“

„To je veoma poznato delo“, odvratio je Ej Džej. „Moj pašenog i svastika bi trebalo da stignu svakog trenutka. Izvinite što sam vam malopre rekao da ste 'nevažan epizodni lik'. To je bilo nepristojno, a šta znamo, možda sam ja 'nevažan epizodni lik' u sagi o policajcu Lambijasiju. Mnogo je verovatnije da glavni lik bude policajac a ne knjižar. Vi ste, gospodine, žanr.“

„Hmmm“, rekao je policajac Lambijasi. „Verovatno ste u pravu. Ali da se vratim na ono o čemu smo pričali. Kao policajcu, meni je nelogičan sled događaja u priči. Ona stavlja govedinu...“

„Jagnjetinu.“

„Jagnjetinu. Dakle, ubija tipa smrznutim jagnječim kotletom, a onda ga stavlja u pećnicu a da ga prethodno nije ni otopila. Nisam baš Džejmi Oliver, ali...“

Nik je počela da se koči do trenutka kad su njena kola izvadili iz vode i dok je ležala u odeljku hladnjaka u mrtvačnici usne su joj bile plave. Ta boja je Ej Džejja podsetila na crnu haljinu koju je nosila na književnoj zabavi koju je priredila povodom najnovije knjige o vampirima. Nije baš bio zainteresovan za ideju da luckaste tinejdžerke skaču po knjižari u balskim haljinama, ali Nik, kojoj su se

zapravo *dopadale* i ta prokleta knjiga o vampirima i žena koja ju je napisala, tvrdila je da je vampirski bal dobar poslovni potez, a i provod. „Pamtiš šta je provod, je li?“

„Kao kroz maglu“, rekao je. „Veoma davno, pre nego što sam postao knjižar, kad sam vikende i noći imao za sebe, kad sam čitao iz zadovoljstva, sećam se da je to bio provod. Dakle, kao kroz maglu, kao kroz maglu. Da.“

„Da ti osvežim sećanje. Provod je kad imaš pametnu, lepu neusiljenu ženu s kojom provodiš svaki radni dan.“

Još je mogao da je vidi u toj smešnoj crnoj satenskoj haljini, s desnom rukom obavijenom oko stuba na tremu i ljupko potamnjenih usana stisnutih u liniju. „Tragično, moja se žena pretvorila u vampira.“

„Siroti čoveče.“ Prešla je preko trema i poljubila ga ostavljajući mu trag nalik modrici. „Jedino ti preostaje da i sam postaneš vampir. Ne pokušavaj da se braniš. To je najgore što možeš da uradiš. Moraš da budeš miran, štreberu. Pozovi me da uđem.“

Dijamant velik kao *Ric*

FRANSIS SKOT FICDŽERALD, 1922.

Strogo uzev – novela. A opet, novela je nešto između. Ipak, ako se zatekneš među ljudima koji se potrude da istaknu takve činjenice – a ja sam bio jedan od tih – najbolje je znati razliku. (Ako na kraju budeš na nekom od fakulteta Ajvi lige, verovatno ćeš naići na takve ljude. Protiv takve uobražene družine naoružaj se znanjem. Ali skrećem s teme.) Edgar Alan Po definiše kratku priču kao nešto što se može pročitati u jednom dahu. Pretpostavljam da je „jedan dah“ u njegovo vreme trajao duže. Opet skrećem s teme.*

Savremena, čudna priča o izazovima posedovanja grada od dijamantata i o svemu za čim posežu bogataši da bi zaštitili svoj način života. Ficdžerald je ovde veoma dobar. Veliki Getsbi nesporno je sjajan, ali taj roman meni deluje preterano doteran, kao kakav topijar. Kratka priča za njega je šira, neurednija forma. Dijamant je živ kao začarani baštenski patuljak.

Zašto ga navodim. Da li da učinim ono što je razumljivo i kažem ti kako sam neposredno pre no što sam te upoznao i ja izgubio nešto velike, mada neutvrđene, vrednosti?

Ej Džej F.

* Imam svoje mišljenje o ovome. Upamti da se dobro obrazovanje može steći i drugde, a ne samo na uobičajenim mestima.

I ako se ne može setiti kako je dospao u postelju niti kako se svukao, Ej Džej se budi u krevetu i na sebi ima samo donje rublje. Seća se da je Harvi Rouds mrtav; seća se da se poneo kao kreten prema ljupkoj zastupnici *Najtli presa*; seća se da je zavitlao vinalu na drugi kraj sobe; seća se prve čaše vina i da je nazdravio *Tamerlanu*. Ali ničega posle toga. S njegove tačke gledišta, veče je bilo vrlo uspešno.

Bubnji mu u glavi. Ide u dnevnu sobu očekujući da zatekne razbacani vinalu. Pod i zidovi su besprekorno čisti. Ej Džej uzima aspirin iz ormarića dok sebi čestita što je bio dovoljno promišljen da počisti ostatke vinalua. Seda za trpezarijski sto i primećuje da je bačena i boca od vina. Čudno da je bio toliko pedantan, ali ne i nezapamćeno. Ako Ej Džej i jeste nešto, onda je uredan pijanac. Gleda preko stola u mesto gde je ostavio *Tamerlana*. Knjige nema. Možda je samo mislio da ju je izvadio iz kutije?

Dok Ej Džej korača prostorijom, srce mu lupa nadmećući se s bubnjanjem u glavi. Na pola puta do ormara

za knjige, vidi da je klimatizovani stakleni kovčeg, koji se zaključava šifrom i *Tamerlana* štiti od ostalog sveta, širom otvoren i prazan.

Navlači frotirski ogrtač i patike za trčanje, koje u poslednje vreme nisu prešle baš mnogo kilometara.

Ej Džej trči Ulicom kapetana Viginisa dok za njim leprša izbledeli karirani frotirski ogrtač. Izgleda kao depresivan, neuhranjen superheroj. Skreće na Glavnu ulicu i utrčava pravo u dremljivu policijsku stanicu ostrva Alis. „Opljačkan sam!“, objavljuje Ej Džej. Razdaljina koju je pretrčao je mala, ali Ej Džej teško diše. „Pomozite mi, molim vas!“ Trudi se da ne deluje kao starica kojoj su ukrali tašnu.

Lambijasi spušta šolju s kafom i posmatra izbezumljenog muškarca u frotirskom ogrtaču. Prepoznaje vlasnika knjižare i čoveka čija je lepa mlada žena pre godinu i po dana kolima uletela u jezero. Ej Džej izgleda mnogo starije nego što je izgledao kad ga je poslednji put video, ali Lambijasi pretpostavlja da je tako nešto za očekivati.

„Dobro, gospodine Fikri“, kaže Lambijasi, „ispričajte mi šta se dogodilo.“

„Neko je ukrao *Tamerlana*“, odgovara Ej Džej.

„Šta je *Tamerlan*?“

„To je knjiga. Veoma vredna knjiga.“

„Da razjasnimo. Hoćete da kažete da je neko *ukrao* knjigu iz knjižare.“

„Ne. To je *moja* knjiga iz moje lične kolekcije. Veoma retka zbirka pesama Edgara Alana Poa.“

„I to vam je, kao, omiljena knjiga?“, pita Lambijasi.

„Ne. Čak mi se i ne dopada. Koještarija, bljutava koještarija. To je...“ Ej Džej diše ubrzano. „Jebiga.“

„Smirite se, gospodine Fikri. Pokušavam da shvatim. Ne volite knjigu, ali ona za vas ima sentimentalnu vrednost?“

„Ne! Zajebi sentimentalnu vrednost. Ima ogromnu finansijsku vrednost. *Tamerlan* je među retkim knjigama kao sličica Honusa Vagnera!* Shvatate me?“

„Naravno, moj otac je skupljao sličice igrača bejzbola.“ Lambijasi klima glavom. „Toliko vredi?“

Ej Džej žuri da objasni. „To je prvo što je napisao Edgar Alan Po, i to kad mu je bilo osamnaest godina. Knjiga je veoma retka jer je štampano svega pedeset primeraka i to anonimno. Umesto da je kao autor naveden Edgar Alan Po, na koricama piše 'Bostonac'. Primerci se prodaju za više od četiristo hiljada dolara, zavisno od stanja u kojem je knjiga i okolnosti na tržištu retkih knjiga. Nameravao sam da je za nekoliko godina, kad se ekonomska situacija malo popravi, prodam na aukciji. Planirao sam da zatvorim knjižaru i s tim novcem odem u penziju.“

„Ako mi ne zamerite, da vas pitam“, kaže Lambijasi, „zašto ste takvo nešto držali u kući a ne u banci, u sefu?“

Ej Džej vrti glavom. „Ne znam. Postupio sam glupo. Dopadalo mi se da mi bude u blizini. Da je gledam i da me podseća kako mogu da prestanem da radim kad god poželim. Čuvao sam je u staklenom kovčegu s bravom koja ima šifru. Mislio sam da je tako dovoljno bezbedna.“ U njegovu odbranu, na ostrvu Alis krađe su retke izuzev u turističkoj sezoni. A sad je oktobar.

„Je li neko polomio kutiju, je li neko znao šifru?“, pita Lambijasi.

* *Johannes Honus Wagner* (1874–1955), čuveni igrač bejzbola. (Prim. prev.)

„Ni jedno ni drugo. Sinoć sam poželeo da se napijem. Jebiga, glupo je, ali sam izvadio knjigu da je gledam. Nije baš neko društvo, znam.“

„Gospodine Fikri, je li *Tamerlan* bio osiguran?“

Ej Džej se hvata za glavu. Lambijasi taj pokret shvata kao odričan odgovor. „Knjigu sam pronašao tek pre godinu dana, dva-tri meseca nakon što mi je umrla supruga. Nisam želeo dodatne troškove. Nikad to nisam uradio. Ne znam. Iz milion, kad sad razmišljam, idiotskih razloga, od kojih je glavni taj da sam idiot, policajče Lambijasi.“

Lambijasi se nije trudio da mu kaže da je sad *načelnik* Lambijasi. „Evo šta ću uraditi. Najpre ćemo vi i ja napisati prijavu. Zatim, kad stigne moja detektivka – van sezone radi samo pola radnog vremena – poslaću je kod vas da potraži otiske prstiju i druge dokaze. Možda pronađemo nešto. Drugo što možemo da uradimo jeste da nazovemo aukcijske kuće i ostale koji se bave takvim predmetima. Ako je knjiga toliko retka kao što tvrdite, primetiće se ako se na tržištu pojavi nestali primerak. Zar uz nešto takvo ne mora da postoji pisani trag o vlasniku, kako se to beše zove?“

„Dokument o poreklu“, uzvraća Ej Džej.

„Da, tačno! Moja žena je gledala *Putujuću antikvarnicu*. Jeste li ikad gledali tu emisiju?“

Ej Džej ne odgovara.

„I poslednje, pitam se ko je znao za knjigu?“

Ej Džej frkne. „Svi. Ismej, sestra moje supruge, predaje u srednjoj školi. Zabrinuta je za mene otkako je Nik... Uvek me gnjavi da izađem iz knjižare, da odem s ostrva. Pre nekih godinu dana odvukla me je na neku dosadnu aukciju u Miltonu. Knjiga se nalazila u kutiji pored još